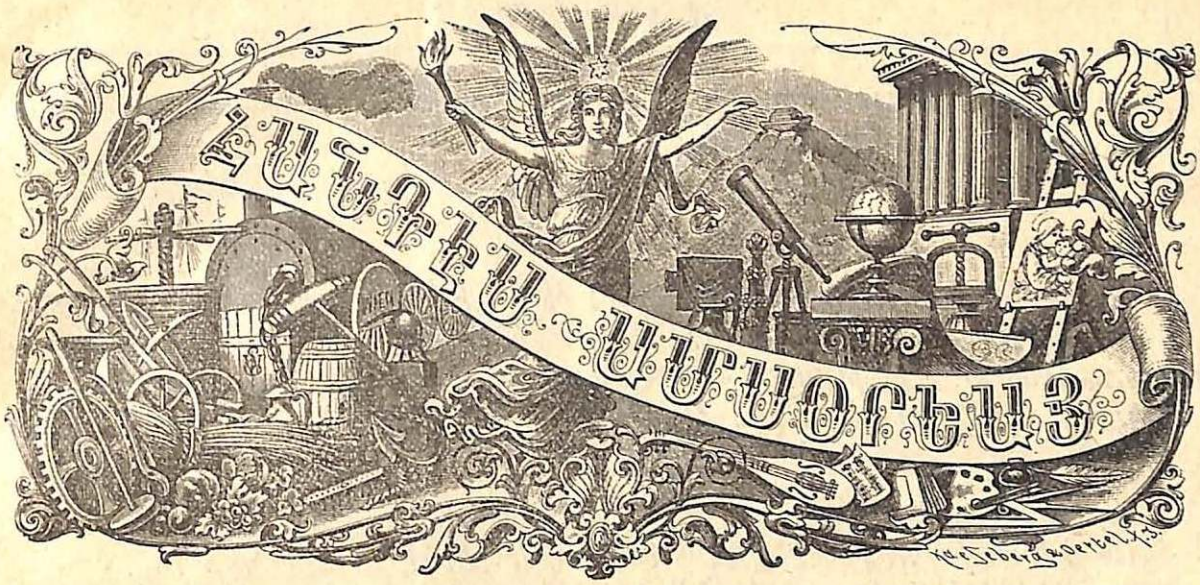

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹ

ԽԱ. ՏԱՐԻ 1927	Տարեկան՝ 1 ստերլինգ:	ԹԻՒ 1—2 ՅՈՒՆՈՒԱՐ—ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ԵՒԹԱՂԻ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

(Շարունակութիւն:)

ԳԼՈՒԽՔ ԱՌ ՏԻՏՈՍ ԹՂԹՈՑՆ

Ա. Վասն վարդապետաց պիսանեաց ի պաշտաւն եւ յանդիսանութիւն անհաւատից:

Բ. Հակառակ այնոցիկ, որ մարմնաւոր սրբութեանցն վերակացուք լինէին եւ վասն հոգեւոր առաքինութեան:

Գ. Խրատք, զորս պարտ է խրատել ըստ իւրաքանչիւր հասակաց: 5

Դ. Վասն ծառայից, զի եւ նոքա Քրիստոսի շնորհացն արժանաւորութեամբ ծառայեսցեն:

Ե. Վասն իշխանաց արժանաւոր հնազանդութեան ըստ Քրիստոսի հեզութեանն:

Զ. Խրատ առ ի խոտորելոյ ի հերձուածական քննողացն: — Տունք Ը:

ԳԼՈՒԽՔ ԱՌ ՓԻԼԻՄՈՆ ԹՂԹՈՑՆ

Ա. Գովութիւն Փիլեմոնի եւ գոհութիւն վասն նորին:

1 Գլուխք առ Տիտոս թղթոյն ունին միայն յոյնին համաձայն Գ եւ Վ, Տ ունի Գլուխք թղթոյն առ Տիտոս, իսկ ԱԲԳԴԵԹԾԺՄՈ ABCDEFHP Գլուխք թղթոյն որ առ Տիտոս ‖ 2 Ա եւ ի յանդիմանութիւն անհաւանից ‖ 3 Թ վեկայուք: ԳԴ լինին ‖ 4 Թ առաքինութեանց ‖ 5 Դ զոր: Բ հասակաց ‖ 6 Թ ծառայից ... Քրիստոսիւ ըստ շնորհացն ‖ 7 ԲԸ ծառայիցեն, Դ ծառայեն, Թ ծառայեսցեն ‖ 8 Ա հնազանդութեանն: Տեղւոյ անձկութեան պատճառով Դ հնազանդութեան բառով կը վերջացնէ Գլուխքը, կցելով տունք Ը ‖ 9 Թ խոտորելոյ: Բ խրատելոյ: ԳԵԸ եւ ԲԱԳԲ. հերձուածողական, մինչ ԱԲԹԲ հերձուածական: ԱԸԹ քննողաց: Տունք Ը ունին ԲԴԵԸԹԲ, իսկ Ա ունի տունք ծա (sic), յոյնը չունի στίχοι.

1—2 Այսպէս ունին յոյնին համաձայն միայն Գ եւ Վ, Բ ունի Գլուխք թղթոյն Փիլեմոնի,

A.R.A.R.@

Բ. Յանձնարարութիւն Ոնեսիմայ Ծառայի փախուցելոյ եւ աղաչանք վասն նորին փրկելոյ ի ձեռն հաւատոցն։ — Տունք գ։

[ՎԵՐՋԱԳԻՐՔ]

Առ Հռովմայեցիս գրեցաւ ի Կորնթոսէ ի ձեռն Փիբեայ սարկաւագի։ — Տունք Ջի։

Առ կորնթացիս առաջին թուղթ գրեցաւ ի Փիլիպեայ ի ձեռն Ստեփանեայ եւ Փորտունատեայ եւ Աքայիկոսի։ — Տունք պհ։

Առ կորնթացիս երկրորդ թուղթ գրեցաւ ի Փիլիպեայ ի ձեռն Տիտոսի եւ Ղուկայ։ — Տունք շղ։

Առ գաղատացիս գրեցաւ ի Հռովմէ։ — Տունք մղգ։

Առ եփեսացիս գրեցաւ ի Հռովմէ ի ձեռն Տիւքիկոսի։ — Տունք յժբ։

Առ փիլիպեցիս գրեցաւ ի Հռովմէ ի ձեռն Եպափրոդիտեայ։ — Տունք մը։

Առ կողոսացիս գրեցաւ ի Հռովմէ ի ձեռն Տիւքիկոսի եւ Ոնեսիմայ։ — Տունք մը։

Առ Թեսաղոնիկեցիս առաջին թուղթ գրեցաւ յԱթենայ։ — Տունք ճղգ։

Առ Թեսաղոնիկեցիս երկրորդ թուղթ գրեցաւ յԱթենայ։ — Տունք ճզ։

Առ եբրայեցիս գրեցաւ յԻտալիայ ի ձեռն Տիմոթեայ։ — Տունք չգ։

Առ Տիմոթէոս առաջին թուղթ գրեցաւ ի Լաւոդիկեայ, որ է մայր քաղաքաց պա-
կասխանացւոց։ — Տունք մ։

Առ Տիմոթէոս երկրորդ թուղթ, որ էր եփեսացւոց եկեղեցւոյն եպիսկոպոս առաջին ձեռնադրեալ, գրեցաւ ի Հռովմէ յորժամ երկրորդ անգամ եկաց յատենի Պաւղոս առաջի Ներոնի կայսեր հռովմայեցւոց։ — Տունք ճհբ։

Առ Տիտոս կրետացւոց եկեղեցւոյն առաջին ձեռնադրեալ եպիսկոպոս գրեցաւ ի Նի-
կոպոլսէ մակեդոնացւոց։ — Տունք ղէ։

Առ Փիլիմոն եւ Ապփիա տեարս Ոնեսիմայ եւ առ Արքիպպոս սարկաւագ կողոսացւոց եկեղեցւոյն գրեցաւ ի Հռովմէ ի ձեռն Ոնեսիմայ Ծառայի։ — Տունք լէ։

[ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ]

Գրեցի եւ կարգեցի ըստ կարի ստիքերոն զգիրս Պաւղոսի առաքելոյ յաւրինեալ եւ զիւրահաս[1] ընթերցուածովք եղբարց մերոց, յորոց յամենեցունց չմեղադրութիւն յանդ-

ԲD Գլուխք թղթոյն առ Փիլիմոն (D Փիլեմոն), իսկ Գլուխք թղթոյն որ առ Փիլիմոն ունին Ա (թխթոյն ... Փիլիմոնն) Դ (Փիլեմոն) Ը (թխթոյն) ԹԺ (Փիլեմոնն) Ճ (Փիլիմոնն) Ո (Փիլեմոնն) Ի (Փիլեմոնն)։ Ա Փիղեմոնի ‖ 1 Բ Ոնէսիմայ, Դ Ոնէսիմա, Ը Ոնեսիմա։ Թ Ծառայ։ ԸԹ փախուցելոյ ‖ 2 Թ փրկելոյ, Դ փրկելոյն ի ձեռն հաւատոյն, Ը հաւատոց։ Տունք գ ունին ԱԲԴԸP, իսկ Ե ունի տունք գ, յորոմ չունի στίχοι.

1 Զարբհանալեան (Մատենադարան, էջ 139 եւ Բազմավէպ 1888, էջ 297) չարտադրեր Գ-ի "ըստ կարի", որ սակայն կայ, տե՛ս Սարգիսեան, Ա., Ցուցակ, էջ 18 = κατὰ δύναμιν, հմմտ. Omont, Notice sur un très-ancien manuscrit grec en onciales des Epîtres de Saint Paul, ի Notices et Extraits եւ այլն XXVIII, 1 եւ Robinson, Euthaliana, էջ 9. Տ է որ չունի ըստ կարի ‖ 1—3 Ա յապես ուղղ. ստիքերոն (στιχηρόν, στειχηρόν) ՇՀՏԵP (= Եղմ. Թ. 1925 Հ., Մուրատ. Յայտն. Յովհ., էջ 32), իսկ Վ ըստի-

[1] ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ՝ Եւ ագրի կենսագրականին Հայերէն թարգմանութիւնը, որ դասական շրջանէն շատ ուշ ժամանակի գործ է, այսպէս կ'աւարտի՝ "Գրեցի ե- կարգեցի ըստ կարի իմում զերիս գիրս յաւրի-

գնուլթեանս իմոյ հայցեմ, զի աղաւթիւք որ վասն մեր լենիցին զզիջանելդ ձեր ըստ իս ընդունիցիմ։

Ընդաւրինակեցան գիրքս այս ըստ կեսարացւոց աւրինակաց, որ կան յարկեղս գրոց սրբոյն Պամփիլեայ իւրովք ձեռաւք գրեալ։

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ[1]. Գլխաւոր եմ եւ աստուածեղէն կրաւնիցն վարդապետ, եթէ ումեք 5

քիրոն, Ա ստիքերօն, մինչ ԱԴՄՆՊՋCFK ստիքերովն, ԲԳBDO (= Եղմ. թ. 540 Զ. Մուրատ. անդ, էջ ՃԼԱ) ըստիքերովն, ԾՃ ստիքիրովն, Դ ստիքերիովն, Ի ստիքրովն, ՎԵՆԵտ. թ. 128 Զ. ստիգերովն (Սարգիսեան, անդ, էջ 566)։ Բ սպաւղոսի (sic)։ Շ զգիրսս, Զ զգիրսն, Օ զգիր։ Ա առաքելոյն, Ը առաքելո։ Ցաւրինեալ — ընթերցուածովք = πρὸς ἔγγραμμον καὶ εὐκατάληπτον ἀνάγνωσιν. Ջ այսպէս ընթերցուածով։ Զարբհանալեան Գ-ի իբր ընթերցուածունի եղբարցդ մերոց (Մատենադարան, էջ 139 եւ Բազմավէպ 1888, էջ 297) մինչ Սարգիսեան ունի եղբարց, ԸՆ եւս եղբարցդ։ ԸՋ ամենեցունց, Պ ամենեցուն զմեղադրութիւն։ ԱՇԶ իմում։ Օ յանդգնութեան ‖ 1 Ճ լենիցի։ Գ զզիջանելն՝ ըստ Զարբհանալեանի (անդ), զիջանել՝ ըստ Սարգիսեանի (անդ), ԸՃՆ եւ Օ եւս զզիջանելն, ԴՋ զիջանելն, Բ զզիջանել զձեր։ ԴՇ ընդ իս ‖ 3 Ա անդ աւրինակեցան, Ը ըստ աւրինակեցան, Շ արդ աւրինակեցան, Գ ըստ Զարբհանալեանի (անդ) ընդաւրինակեցաւ, Սարգիսեան (անդ) սակայն ունի ընդաւրինակեցան, յոյնը ἀντεβλήθη . . . πρὸς, ուրեմն was corrected by, not copied from, Robinson, Euthaliana. էջ 74։ Ո պիտքն փինկ գիրս։ ԱԲԴԸՃՄՈԶՋ եւ Օ ընդ կեսարացւոց, նոյնպէս Գ ընդ՝ ըստ Սարգիսեանի (անդ), մինչ Զարբհանալեան (անդ), ունի ըստ, այսպէս ուղիղ ՆԸՊ։ Ըստ կ. աւրինակաց = πρὸς τὸ ἐν Καισαρίᾳ ἀντίγραφον. Ճ յարկեղ։ Արկեղք գրոց = βιβλιοθήκη ‖ 4 ԲՃՈ Պամփիւղեայ, Օ Պամփիւղեա, ԴԶ Պամփիլեայ, Դ Պան փիւլեա, Շ Պամբիլեայ։ Իւրովք ձեռաւք, տես վերագոյն էջ 45։ Դ գրել։ Ջալալեան (Ճանապարհորդութիւն ի Մեծն Հայաստան Բ. էջ 241) կը գրէ՝ գտաք ի սոյն գեղջն (Առջաձոր) զԱստուածաշունչ մի, յորոյ յիշատակարանս գրի ընդօրինակեցաւ գիրքս այս ըստ կեսարացւոյն օրինակաց, որք էին յարկեղս գրոց սրբոյն Պամփիւլեայ իւրովք ձեռաւք գրեալ ‖ 5 Թելադրութիւն = ποοσφώνησις Ա գլխաւոր եմ ես աս-

---

ՆԷ-Լ Է- ԳԷ-ԲՈՀ-- (տպ. յ--ԲԷՆԷ-Լ ԳԷ-ԲՈՀ--) եւ վայելուչ ճառիւք„ եւ այլն, Սարգիսեան, Եւագր, էջ 8 եւ Տաշեան, Ցուցակ, էջ 614։ Robinson կը հարցնէ՝ is (Եւագրի այս յիշատակարանը) a translation from a Greek colophon composed by a Greek editor of the works of Euagrius? Or is it an Armenian production which imitates a colophon (այսինքն Եւթաղի) found in Armenian Bibles եւ կը յարէ the question is non easy to answer, Butler, The Lausiac history of Palladius, Texts and Studies VI, 1898, էջ 105։ Մեր կարծիքն է թէ այս յիշատակարանը թարգմանուած է յոյն բնագրէ մը, բայց հայ թարգմանիչը ըլլալով ծանօթ եւթաղեան յիշատակարանին՝ եւթաղեան դասական բառերով է որ հայացուցած է Եւագրի տողերը։ Հմմտէ նաեւ նոյն հեղինակին Recent works on Euthalius յօդուածը, Journal of theol. Studies 1915, էջ 88։ — Նորայր եւթաղեան ԳԷ-ԲՈՀ-- բառին կը զուգադրէ իրաւամբ Ագաթանգեղի եւ Կորեան մօտ գործածուած ԳԷ-ԲՈՀ--ՅՅ (ԳԷ-ԲՈՀ--) բարգութիւնը, որ կաղմուած է գեղեցկօրէն յոյն εὐκατάληπτος-ի հեռաւոր նմանողութեամբ. Կորիւն կը գրէ՝ "զի հեշտընկալք եւ ԳԷ-ԲՈՀ--ՅՅ՝ տիմարագունիցն եւ մարմնական իրաւք զբաղելոցն լենիցին„, էջ 22, զոր տառական կը բանագողէ Ագաթանգեղ (ԱՌ միայն ունին ԳԷ-ԲՈՀ-- տարբերակը), էջ 466—467, այլուր դարձեալ՝ "զի առընթեր եւս ունիցիմք զԳԷ-ԲՈՀ--ՅՅ քաջալերիչն զերանելին Ղուկաս„, էջ 247, տե՛ս Կոր. Վարդ, էջ 119։

[1] ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ՝ Կեռլայի մատենադարանին մէջ պահուած է Գոյներիցանց Ստեփանոսի (տե՛ս Ալիշան, Սիսուան, էջ 85, 96—97, 516, 532—533) 1610ին Կիպրոսի մէջ Ալիծ տիկնոջ գործածութեան համար ընդօրինակած Գործք Առաքելոցը կամ լաւ եւս ճաշոցը (թ. 32), որուն վերջը զետեղուած են եւթաղեան Թելադրութիւնն ու Պատասխանին։ "Թելադրութիւն„ բառը սապէս կը մեկնաբանուի այս տեղ՝ "ՐԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ. այսինքն խրատ, որպէս թէ գիրքս խրատէ զատացաւղն„ (Գովրիկեան, Դրանսիլուանիոյ հայոց մետրապոլիսը, էջ 346)։ Ստեփանոս այս մեկնութիւնը քաղած է ան-

զիս յանաւթ տայցես, ազնիւ աւրինակ[1] փոխանակ ընդ իմ առնուցուս, զի հատուցանողքն չարք են։

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ. Գանձ ունիմ զքեզ հոգեւոր բարութեանց եւ ամենայն մարդկան ցանկալի յաւրինուածովք եւ պէսպէս զարդուք զարդարեալ։ Այլ ասեմ ճշմարտութեամբ ոչ տայ զքեզ վայրապար ումեք յանաւթ եւ ոչ դարձեալ նախանձեցայց ընդ աւգուտ ուրուք, այլ յորժամ տայ զքեզ յանաւթ սիրելեաց իմոց, ազնիւ աւրինակ քո փոխանակ առից։

ՆԱՀԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՊԱՀԼՈՍԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅ Ի ՀՌՈՎՄ

Հարիւրապետին, որ տանէր զՊաւղոս ի Հռովմ, Յուլիոս անուն էր ի գնդէ, որ կոչէր սեբաստեան։ Եւ էին ընդ նմա Ղուկաս եւ Արիստարքոս եւ նաւն էր ադրամինատացի։ Մտին ի նաւ ի Կեսարէ մինչեւ ցՁմիւռն լիկէացւոց[2] եւ անտի առին ադեքսան-

տուածեղէն, 2 գլխաւոր իմ։ ՃՁ եւ K ասորոյ-ն։ Դ վարդապետք։ Գլխաւոր - վարդապետ = χορωνίς εἰμι δογμάτων θείων διδάσκαλος. Դ ուժուք ‖ 1 ԴԸՈ2 չէք ազնիւ։ Մատենադարանիս Թ. 159 2-ին մէջ չէք ընդ։ Ջ հատուցանողքդ չար են, O եւս չար են ‖ 3 Դ պատասխան։ D յանձն առնեմ փխնկ գանձ ունիմ ‖ 4 Գ ըստ Սարդիսեանի (անդ) չունի յաւրինուածովք, Զարբհանալեան սակայն ունի (անդ)։ Ցաւրինուածովք — զարդարեալ = ἁρμονίαις τε καὶ ποικίλαις γραμμαῖς κεκοσμημένον. ԱԴ եւ O այլ։ Աղաչեմ փխնկ ասեմ ‖ 5 Շ չէք ումեք։ O ոչ տայց զքեզ վայրապար յանաւթ ումեք։ Ա Նախանձեցայց։ O ընդ աւգուտ քո փխնկ ուրուք, բայց ի լուս. յաւելեալ ուրուք ‖ 6 O տայց, այսպէս եւ Կեռլայի օրինակը, Գովրիկեան (անդ)։ 2 չէք քո։ O քո փոխան առից։

1 ՄՇ առաքելոյն։ ԴԸԾՃՄՍԲ (=Եղմ. Թ. 1925 2., Մուրատ, Յայտն. Յովհ., էջ ՅՀԱ) եւ Վենետ. Թ. 128 2. ի Հռոմ ‖ 2 Շ Հարիւրապետն։ ԲԸ զՊօղոս, Շ զՊաւղոսն։ ԱԸՄ եւ Վենետ. Թ. 128 2. ի Հռոմ։ ԲԳ Յուլիոս։ ԱԾՃՇՍ ի գնդէն։ ԱԴՇՏ որ կոչի ‖ 3 Շ ելին փխնկ էին։ ԴԸՋՍ անդրամինատացի. Գործ. Առաք. նոյնպէս անդրամինատացի, ԻԷ, 2, հմմտեմ πλοῖῳ Ἀδραμυττηνῷ, v. Soden, II, էջ 605 ‖ 4 Շ ի նաւն, Դ ի նա փխնկ ի նաւն։ Ի Կեսարէ = ἀπὸ Καισαρείας. ԲՇ աղեքսանդրացի։

տարակոյս հնագոյն օրինակէ մը, քանի որ Մատենադարանիս Թ. 159 2ձեռագրին մէջ "Յանկ Դաւթայ մարգարէութեան" գրութեան կատարածին եւ Սաղմոսներու սկիզբը կայ եւթաղեան Թելադրութիւնն ու Պատասխանին, ուր "Թելադրութիւն" բառը նոյնպէս կը մեկնուի՝ "Ընլադրութիւն. այսինքն խրատ եւ սահման ամենայն գրոց, թէ ո՞րպէս պարտ է պահել, զի մի լեցի անհանգստութիւն ստացողացն զնոսա։ Զայս որպէս թէ գիրքն խրատէ զստացաւղն", Թղ. 30բ։ Այս տողերուն օրինակիչն է Յովասափ (1661 ին), որ իր կարեւոր յիշատակարանին մէջ կը տեղեկացրնէ թէ գրութիւնն ընդօրինակուած է "ի Յովհաննէս մականուն Սարկաւագ վարդապետի աւրինակէն", Թղ. 148բ։ Հմմտեմ Տաշեան, Ցուցակ, էջ 464։

[1] ԲԱՌԱՔՆՈՒԹԻՒՆ՝ Ինչպէս հոս, նոյնպէս ստորեւ գործածուած անիմաստ "ազնիւ աւրինակի" փոխարէն յոյն բնագիրն ունի ἀντίβιβλον, զոր հայ թարգմանիչը սխալ ըմբռնած է՝ the Armenian translator has misunderstood ἀντίβιβλον, which, as von Dobschütz shews (Zentralblatt für Bibliothekswesen 1893, էջ 59), means a 'receipt' or 'quittance' (Robinson, Euthaliana, էջ 9, ծանօթ.)։ Այս սխալին անդրադարձած են ժամանակին արդէն հայ գրողները. այսպէս նախընթաց ծանօթութեան մէջ յիշուած Թ. 159 2ձեռագրին մէջ, որուն հիմք կազմած է Սարկաւագի օրինակը, գրուած է "ազնիւ աւրինակ քո փոխանակ առից, այլ-ինչ էրա-ական մեծ", Թղ. 30բ, նոյնպէս Ստեփանոս Գոյներիցանցի օրինակութեան մէջ "եթէ ումեք զիս յանաւթ տայցես ազնիւ աւրինակ էրա-ական փոխանակ իմ առնուցուս։ ... Այլ յորժամ տայցդ զքեզ յանաւթ սիրելեաց իմոց ազնիւ աւրինակ քո փոխանակ առից, այլ-ինչ էրա-ական մեծ" (Գովրիկեան, անդ, էջ 346)։

[2] ԲԱՌԱՔՆՈՒԹԻՒՆ՝ Dans un certain nombre de manuscrits on lit dans Act. XXVII, 5

դրացի նաւ մինչեւ ի Մելիտէ կղզի եւ դարձեալ այլ աղեքսանդրացի նաւ գտին, որ ունէր զդիոսկուրացւոց նշանն, յայն մտին եւ ելին ի Հռովմ։

Բ.

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ ԳՐՈՑՍ ԳՈՐԾՈՑ ԱՌԱՔԵԼՈՑ

Որք միանգամ ճշմարտիւ եւ կարեւոր աստուածամերձ եւ աստուածասէր անմահութեանն իցեն ցանկացողք (եւ) երկնաւոր եւ աստուածազարդ առաքինութեանն են պաշտաւնեայք, նոցա կէտ ազնուական սահմանեալ անձանց զառաջինն[1] զաստուածեր-

1 Բ աղէքսանդրացին աւգտին (sic), Շ աղէքսանդրացի ‖ 2 Ա զդիոսկօրացւոց։ ԲԳԾՋ նշան = παράσημον. Դ ի Հռովմ։

ԱԳ "Այս ինչ է ի գիրսս" սկզբնաւորութեամբ Գործք Առաքելոցի եւ կաթողիկէ թղթոց խորագիրներու ցանկ մը կը նախակարդեն Յառաջաբանիս, տես էջ 68 եւ 70։

1 Գ Սարգիսեանի յառաջբերութեամբ (Ցուցակ Ա, էջ 11) Յառաջաբան գրոց գործոց առաքելոց, մինչդեռ Զօհրապեան ունի Յառաջաբան գործոց առաքելոց, էջ 723. Սարգիսեանի տուած ընթերցուածն ունին ԻՎԲI եւ Բագր., Զօհրապեանի ընթերցուածին համաձայն կ'ենթանան ԻA օրինակները, ԲՈՏCQ (= Բրուսայի 2., Բաբգէն, Լոյս 1906, էջ 1193) եւ Կեռլայի օրինակը (Գովրիկեան, Դրանսիլուանիոյ հայոց մեսրապոլիսը, էջ 339) Յառաջաբան գրոցս գործոց առաքելոց, զոր կը նախընտրենք, E գրոցն գործոցս, Ա գրոցս առաքելոց, P (= Եղմ. թ. 1925 2., Մուրատ, Յայտն. Յովհ. եւ այլն, էջ ՅՀԱ) Յառաջաբան գրոց առաքելոց ‖ 2 ճշմարիտ ունին ԱԲԻԻՈՏKMP եւ 2. Կեռլայի, իսկ ԳA եւ Բագր. ճշմարտիւ, I ճշգրիտ։ I չիք եւ (աստուածասէր)։ Գ ըստ Սարգիսեանի անմահութեան, I անմահութեանց։ P ցանգացողք, ԻI ցանկացաւղք, Բ ցանկացաւք ‖ 2—3 Որք — ցանկացողք = ὅσοι τῆς ὄντως πάνυ πως ἀγχιθέου καὶ θεοφιλοῦς ἀθανασίας εἰσὶν ἐρασταί ‖ 3 Աստուածազարդ առաքինութեան — θεοπρεποῦς πολιτείας. Բ չիք են ‖ 4 P սոցա։ Կէտ — անձանց = σκοπὸν

---

le nom de Lystre à la place de celui de Myre en Lycie. Cette leçon a été adopté par la Vulgate, qui traduit par Lystra. On ne connaît pas de ville de ce nom en Lycie. La vraie leçon est donc Myre que donnent les meilleurs manuscrits, Vigouroux, Dictionnaire de la Bible, IV, էջ 464։ Լաւագոյն ՀՀներու խումբէն է անտարակոյս եւ հայ թարգմանութիւնը, որ սակայն կ'աւանդէ "յայնժամ ընդ մէջ ծովուն Կիլիկեայ եւ Պամփիլեայ նաւեալ՝ իջաք ի Սիւ-ռա լեկիացւոց", Գործ. Առաք. ԻԷ, Ը, զոր "ոմանք" կը ներկայացընեն ի Սիւ-ռն տարբերակով, տես Զօհրապեան, էջ 747։ Հայ թարգմանութեան այս ընթերցուածը, որուն հիմն է եղած յոյն նախաբնագրին Σμύρναν տարբերակը, հմմտեմ v. Soden, II, էջ 605, Բագրատունին յանդգնօրէն կ'ուղղէ ի Մի-ռա, էջ 1075։ — Եւթանդեան ինչպէս յոյն, նոյնպէս եւ հայ բնագիրներն ալ Λύστρα եւ Μύρα ընթերցուածներու միջեւ կը կաղան այստեղ. այսպէս մինչ Cod. Vat. n. 367 ունի ἀπὸ Καισαρείας ἕως Μύρων τῆς Λυκίας, Zacagni կը նախընտրէ իր բնագրին ἕως Λύστρων եւ վաւիկ. Ձեռագրին ընթերցուածը կը համարի contra fidem sacri textus, էջ 514, ծանօթ. 2։ Նոյնպէս ինծի մատչելի հայ ՀՀներու մէջ ԱՇԱ ունին "մինչեւ յԶիւ-ռն լիկէացւոց" (Ա՝ լիկիացւոց), մինչդեռ ԶԱՐ՝ "մինչեւ յԼի-սարս", Դ՝ "մինչեւ ի Լի-սարս", իսկ Բ՝ "մինչեւ յԼի-սարս յԶիւ-ռն լիկոնացւոց"։ Այս օրինակները ցոյց կու տան բացայայտ թէ տեղագրականօրէն եւ քերականօրէն սխալ յԼի-սարս կամ ի Լի-սարս՝ հայ ՀՀներու մէջ եղած է նախապէս լուսանցագրութիւն, որ յետոյ ժամանակի ընթացքին որոշ ձեռագրախմբերու մէջ ազուցուած է բուն բնագրին։ Ինչպէս պիտի տեսնենք, Պաւղոսի Ընթացքն ալ ունի εἰς Μύραν կամ εἰς Μύρναν, որ զարմանալիօրէն հայ թարգմանութեան մէջ դարձեալ կը փոխուի կ'ըլլայ՝ ի Զիւ-ռն. ΕΙΣΜΥΡΑΝ գրութիւնը կարելիութիւն կու տար իրօք աչքի պատրանքի՝ անծանօթ Մի-ռան դիւրաւ շփոթելու ծանօթ Զիւ-ռնի կամ Սիւ-ռնայի հետ։

[1] ԲԱՌԱՔՆՈՒԹԻՒՆ՝ Ինչպէս ՀՀներու, նոյնպէս տպագիր օրինակներու մէջ (Զօհրապեան,

զոյն Դաւթի զերանութիւնն — զաստուածեղէն բանիցն որոճումն զցայդ եւ զցերեկ — գանձեն գանձ անձանց իւրեանց ճշմարտիւ ցնծալից բարբառովք եւ երանութեանս այսմիկ պարապեալք եւ ի սորին սէր հարեալք եւ յաստուածեղէն պտղոցն խորհրդիւ ճաշակեալ, զամենայն միտս իւրեանց յամենայն կողմանց ամփոփեալ, անդր ուրեմն ի վեր այնուհետեւ մտադիւրութեամբ ի վերին իսկ անմահութիւնն հային։ Եւ արդ նոցա որ զայնպիսի հրամանս տան, պարտ է հնազանդել եւ լինել նոցա սպասաւոր յամենայն ժամ յաւգուտ։ Զի աւրէն է մեզ, որք յայլոց աւգտեցաք, պիտանի լինել միշտ կարաւտելոց եւ փախչել ի դէպ ժամանակի ի դատապարտութենէ նախանձու որ յաւետարանն կայ։ Նախ աւասիկ իմ իսկ զառաքելական գիրս տուն առ տուն ընթերցեալ եւ գրեալ կանխագոյն առաքեցի առ ոմն ըստ Քրիստոսի ի հարցն մերոց սակաւ ինչ իմովսանն տկարութեամբ ջանացեալ իբրեւ զաւանակ մի անվարժ նորուսումն ընդ անապատ ընդ անկոխ ճանապարհ անցանել մտանել ի հրահանգս հրամայեալս։

ἄριστον ἑαυτοῖς ὁρισάμενοι. Բ զառաջինն։ ԱՐԻ զաստուածերգոյին, յոյնը τοῦ ἱεροψάλτου, նոյնպէս ստորեւ, նոյն կազմը ունի եւ աստուածայաղթ = ἱερονίκης, տես էջ 88 ‖ 2 Գանձեն — իւրեանց = τῇ σφῶν αὐτῶν τέθειται ψυχῇ (ita Lollinianus, alii omnes τῆς ψυχῆς). Ա ճշմարտիցն։ Բ բարբառով։ Ցնցալից բարբառովք = τῆς ἀγλαοφθεγγοῦς ‖ 3 պարապեալք = ἡμεροτρωθέντες. Բ աստուածեղէն։ ԱԳԻ եւ Բ ագր. պտղոյն, յոյնը καρπῶν. Cod. Vat. n. 367 եւ Lollinianus ունին μυστικῶς = խորհրդիւ։ Զաստուածեղէն — հարեալք տողերը (1—3) յոյն օրինակին մէջ այնքան խանգարուած են, որ Z. ի զուր կը փորձէ բնագրական փոփոխութիւն եւ յաւելուած՝ confusae et mancae orationi իմաստ մը կարկատելու համար, հայ բնագիրն իր աւանդած համեմատաբար դիւրըմբռնելի ընթերցուածներով կը նպաստէ կը կարծենք այստեղ վերականգնելու եղծուած յոյն բնագիրը ‖ 4 Բ կողմաց։ Ցամենայն կողմանց = πάντοθεν. ԱՐԻ ունին այսպէս անդր, մինչ ԳԻ եւ Բ ագր. անդ։ Անդր — այնուհետեւ = ἄνω που τὸ λοιπόν ‖ 5 Մտադիւրութեամբ = εὐθύμως. Բ հանմահութիւնն (sic) ‖ 6 ԱԻ զայսպիսի։ Նոցա — տան = ἐπιτάττουσι τοίνυν αὐτοῖς. Բ նոց փխնկ նոցա։ Լինել սպասաւոր = διακονεῖν ‖ 7 Բ յայլոց ‖ 8 Ի դէպ ժամանակի εἰκότως, նոյնպէս պիտի տեսնենք ստորեւ ‖ 8—9 Ի դատապարտութենէ — կայ = τὸν ἐν εὐαγγελίοις τοῦ φθόνου καταγραφήν ‖ 9 Ա յաւետարանս։ Բ միայն ունի գիրս, զոր կը նախընտրենք։ Տուն առ տուն = στοιχηδόν ‖ 10 Բ եւ կանխագոյն = πρῴην, հմմտէ Zahn, Neues und Altes über den Isagogiker Euthalius, Neue kirchliche Zeitschrift, 1904, էջ 318։ Զարբհանալեան կ'աւանդէ այստեղ ըստ ի Քրիստոսի հարցն, Մատենադարան, էջ 177, յոյնն ունի πρός τινα τῶν ἐν Χριστῷ πατέρων. ԱՐԻ ունին սակաւիկ ինչ ‖ 10—11 Սակաւ — ջանացեալ = μετρίως πεποιημένην ἐμοί ‖ 11 ԱՐԻ զյաւանակ ‖ 12 Բ անապատն։ ԱԻ չիք անցանել։ Բ չիք մտանել։ ԲԻ հրամայեալ։

էջ 722· Բ ագրատուն ի, էջ 1047, Նորայր, Կոր· Վարդ·, էջ 168 եւ Թորոնեան, Հատընտ· ընթերց· Բ, էջ 139) կայ այստեղ սխալ ընթերցուած եւ խանգարիչ կիտադրութիւն՝ "Նոցա կէտ ազնուական սահմանեալ անձանց զաջաջինն, զաստուածերգոյն Դաւթի զերանութիւնն", որ բոլորովին անհամապատասխան է յոյն բնագրին՝ τὸν πρῶτόν γε τοῦ ἱεροψάλτου Δαυὶδ μακαρισμόν, ուրեմն, ինչպէս ուղղած ենք, "զաջաջինն զաստուածերգոյն Դաւթի զերանութիւնն"։ Ածականին իր իսկական գոյականէն ապօրէն տարանջատումով յունաբան անհանդուրժելի գոյն մը տուած է դարձեալ Թարգմանիչը իր այս նախադասութեան, տես էջ 88, ծանօթ· 2, նոյնպէս "ի ֆլիսաբոր աստուածպաշտութեան նախանձ հաստեալ", էջ 33, տող 13 = εἰς ἄκρον εὐσεβείας ζῆλον, "քաջաբար եւս յառաջ քան զայն ժամանակ խրատս... կարգեաց", էջ 89, տ. 3 = πολλὰς... παραινέσεις, "վասն պարտական հաւատովք գործոցն քարոզեան", էջ 131, տ. 13 = περὶ τῆς ὀφειλουένης ἐπὶ τῇ πίστει πράξεως ἀγαθῆς եւ այլն։

(Շարունակելի։)

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

digitised by